

Ustawa o fundacji rodzinnej

Przewodnik dla przedsiębiorców

WARSZAWA 2023

Stowarzyszenie OdNowa RP od początku wspierało wprowadzenie do polskiego systemu prawnego instytucji fundacji rodzinnej. Przepisy te pomogą nie tylko wzmocnić polską przedsiębiorczość, ale umożliwią także bezpieczne planowanie sukcesji w perspektywie wielu pokoleń i finansowe zabezpieczenie członków rodziny.

Wszystkich przedsiębiorców zachęcam do skorzystania z przywilejów wynikających z nowych rozwiązań oraz do rozwijania biznesu rodzinnego i rodzimego.

MARCIN OCIEPA

Prezes Stowarzyszenia OdNowa RP

Czym jest fundacja rodzinna?

Fundacja rodzinna to zupełnie nowa forma prawna w polskim systemie prawnym.

Jest to osoba prawna utworzona w celu gromadzenia mienia, zarządzania nim w interesie beneficjentów oraz spełniania świadczeń na rzecz beneficjentów.

Instytucja ma w głównej mierze zmierzać do ochrony polskich firm rodzinnych oraz ułatwiać ich sukcesję. Pozwoli ona także zabezpieczyć finansowo przyszłe pokolenia sukcesorów. Istota tego przedsięwzięcia polega na tym, że fundatorzy, będący najczęściej założycielami rodzinnego biznesu, wnoszą do fundacji rodzinnej majątek. Beneficjenci, czyli osoby wyznaczone przez fundatora, czerpią korzyści z tego majątku w sposób i na zasadach określonych przez fundatora w statucie. Beneficjentem może być też sam fundator. Szczegółowy cel fundacji rodzinnej wyznaczany jest przez fundatora w statucie. Takie rozwiązania podejmowane są już w innych państwach europejskich. Polska fundacja rodzinna jest wzorowana na rozwiązaniach działających m.in. w Austrii, Niemczech i Liechtensteinie.

POLSKI MODEL OPARTO NA DOŚWIADCZENIACH:

AUSTRII

NIEMIEC

LICHTENSTEINU

W jaki sposób można założyć fundację rodzinną i kto może być fundatorem?

Zgodnie z ustawą fundatorem fundacji rodzinnej może być wyłącznie osoba fizyczna posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych, która złożyła oświadczenie o ustanowieniu fundacji rodzinnej w akcie założycielskim albo w testamencie. Konieczna będzie wizyta u notariusza, ponieważ obydwie możliwości wymagają formy aktu notarialnego. Notariusz pomoże nam również przy tworzeniu statutu – tutaj także wymagana jest forma aktu notarialnego.

Co powinien zawierać statut?

- nazwę,
- siedzibę,
- cel,
- czas trwania,
- beneficjenta lub sposób jego określenia,
- zasady prowadzenia listy beneficjentów,
- zasady, w tym szczegółowy tryb, zrzeczenia się uprawnień przez beneficjenta,
- wartość funduszu założycielskiego,
- zasady powoływania i odwoływania oraz uprawnienia i obowiązki członków organów,
- podmiot uprawniony do zatwierdzenia czynności zarządu,
- co najmniej jednego beneficjenta uprawnionego do uczestnictwa w zgromadzeniu beneficjentów,
- zasady zmiany statutu,
- przeznaczenie mienia fundacji rodzinnej po jej rozwiązaniu, w tym określenie beneficjenta uprawnionego do mienia w związku z rozwiązaniem fundacji rodzinnej.

Konieczne jest także sporządzenie spisu mienia. Kolejnym krokiem będzie ustanowienie organów fundacji rodzinnej wymaganych przez ustawę lub statut. Niezbędnym elementem będzie także wniesienie funduszu założycielskiego przed wpisaniem do rejestru fundacji rodzinnych w przypadku ustanowienia fundacji rodzinnej w akcie założycielskim albo wniesienie funduszu założycielskiego (co najmniej 100 000 zł) w terminie dwóch lat od dnia wpisania fundacji rodzinnej do rejestru fundacji rodzinnych.

Fundację rodzinną będzie mogło utworzyć także kilku fundatorów, z wyjątkiem tej tworzonej w testamencie. Ze względu na obowiązujące zasady sporządzania testamentów, fundacja rodzinna ustanawiana w testamencie będzie mogła mieć tylko jednego fundatora. W takim przypadku fundatorzy będą wykonywać prawa i obowiązki wspólnie, chyba że w statucie ustanowią inaczej. Mogą, więc ustalić np. podział kompetencji między fundatorami. Fundacja rodzinna będzie mogła być ustanawiana na czas określony albo na czas nieokreślony.

Fundator nie odpowiada za zobowiązania fundacji rodzinnej. Natomiast fundacja rodzinna odpowiada solidarnie z fundatorem za jego zobowiązania powstałe przed ustanowieniem fundacji.

Z kolei odpowiedzialność ponosi jedynie do wartości mienia wniesionego do fundacji przez fundatora. Świadczenia alimentacyjne mogą być egzekwowane z majątku fundacji, nawet jeśli powstały po jej utworzeniu. Siedziba fundacji rodzinnej musi znajdować się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Fundacja nabywa osobowość prawną z chwilą wpisu do rejestru fundacji rodzinnych.

Kto może być beneficjentem?

Beneficjentem może być zarówno osoba fizyczna, jak i organizacje pożytku publicznego w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Co ciekawe, beneficjentem może być także fundator. Beneficjenta umieszcza się na liście beneficjentów.

Jeśli chodzi o uprawnienia beneficjenta, to może on kierować do organów fundacji rodzinnej uwagi, opinie lub zalecenia dotyczące jej działalności. Beneficjent ma także prawo do uzyskania informacji o działalności fundacji rodzinnej osobiście lub przez upoważnioną przez siebie osobę. Chodzi tu przede wszystkim o wgląd do dokumentów fundacji rodzinnej, w tym statutu, sprawozdań finansowych i ksiąg rachunkowych, oraz sporządzania z nich kopii i notatek. Co ważne, beneficjent może żądać przedstawienia wyjaśnień od zarządu z uwzględnieniem przepisów dotyczących ochrony danych osobowych. Uprawnienia te przysługują beneficjentowi również po rozwiązaniu fundacji rodzinnej.

Beneficjentem nie muszą być członkowie rodziny, należy pamiętać jednak, że wówczas będzie to miało wpływ na opodatkowanie. Jeśli statut tak stanowi, beneficjent może otrzymać od fundacji rodzinnej świadczenie w związku z rozwiązaniem fundacji. Takie świadczenie może być przyznawane w dowolnej formie. Mogą to być środki pieniężne, prawa własności lub rzeczy. Świadczenie może być przyznawane jednorazowo lub cyklicznie. W statucie można też ustanowić, że fundacja będzie pokrywać koszty kształcenia i utrzymania małoletniego beneficjenta. Fundator może także zastrzec, że przedmioty przypadające małoletniemu beneficjentowi z tytułu świadczeń spełnionych przez fundację rodzinną nie będą objęte zarządem sprawowanym przez rodziców. W przypadku gdy fundator nie wyznaczył zarządcy, zarząd sprawuje kurator ustanowiony przez sąd opiekuńczy.

Beneficjent może zrezygnować ze swojego statusu.

Wymaga to zrzeczenia się w formie pisemnej z podpisem notarialnie poświadczonym. Natomiast prawa i obowiązki beneficjenta są niezbywalne.

Organy fundacji

Zgodnie z ustawą organami fundacji rodzinnej są:

ZARZĄD

RADA NADZORCZA

ZGROMADZENIE BENEFICJENTÓW

Podstawowym organem jest ZARZĄD, który ma funkcję wykonawczą. Istnienie tego organu jest obowiązkowe. Zarząd będzie odpowiedzialny między innymi za prowadzenie fundacji rodzinnej oraz jej reprezentowanie. Do jego zadań będzie należeć także realizacja celów określonych w statucie fundacji. Zarząd odpowiada za zapewnienie płynności finansowej, wypłacalność fundacji, jak i informowanie beneficjentów fundacji o przysługujących im świadczeniach. Członkiem zarządu może być osoba fizyczna posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych. Powołuje się go na trzyletnią kadencję, chyba że statut stanowi inaczej. Może być on powołany na kolejne kadencje. Członkowie zarządu mogą pełnić swoje funkcje za wynagrodzenie oraz przysługuje im zwrot kosztów związanych z udziałem w pracach zarządu. Zarząd, który może być jednoosobowy, podlega nadzorowi ze strony rady nadzorczej, w przypadku, gdy została ustanowiona.

RADA NADZORCZA jest fakultatywnym organem, który może zostać ustanowiony przez fundatora w statucie fundacji, chyba że grono beneficjentów jest większe niż 25 osób, wówczas powołanie tego organu jest obligatoryjne.

Co do zasady najważniejszym celem działalności Rady jest sprawowanie nadzoru nad działalnością zarządu w imieniu fundatora lub beneficjentów fundacji. Rada Nadzorcza ma prawo do niezwłocznego uzyskiwania wszelkich informacji od zarządu oraz udzielanie zgód na dokonywanie przez zarząd określonych czynności, na zasadach sprecyzowanych w statucie. Może składać się z jednego lub większej liczby członków powoływanych na pięcioletnią kadencję, chyba że statut stanowi inaczej. Członków rady nadzorczej powołuje fundator, a po jego śmierci - zgromadzenie beneficjentów. Co ważne, nie można pełnić jednocześnie funkcji członka zarządu i funkcji członka rady nadzorczej.

Ostatnim z organów jest **ZGROMADZENIE BENEFICJENTÓW**. Składa się ono z beneficjentów fundacji uprawnionych zgodnie z postanowieniami statutu do uczestnictwa w nim. Zgromadzenie, co do zasady zwoływane jest przez zarząd i jest uprawnione do:

- zatwierdzania rocznych sprawozdań finansowych,
- powoływania członków pozostałych organów - chyba że statut stanowi inaczej lub uprawnienie to jest zastrzeżone na korzyść żyjącego fundatora,
- podejmowania uchwały w sprawach wyszczególnionych w statucie, w tym wyrażania zgód na dokonywanie przez zarząd czynności określonego rodzaju.

Na członkach organów ciąży odpowiedzialność cywilnoprawna. Członek zarządu, członek rady nadzorczej oraz likwidator odpowiadają wobec fundacji rodzinnej za szkodę wyrządzoną działaniem lub zaniechaniem sprzecznym z prawem lub postanowieniami statutu, chyba że nie ponoszą winy. Ustawodawca podkreśla jednak, że nie naruszają obowiązku dołożenia należytej staranności, jeżeli postępując w sposób lojalny wobec fundacji rodzinnej, działają w granicach uzasadnionego ryzyka gospodarczego, w tym na podstawie informacji, analiz i opinii, które muszą być w danych okolicznościach uwzględnione przy dokonywaniu starannej oceny. W sytuacji, gdy szkodę wyrządziło kilka osób wspólnie, odpowiadają za szkodę solidarnie.

Działalność gospodarcza

Fundacja rodzinna może wykonywać działalność gospodarczą w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców, czyli zorganizowaną działalność zarobkową, wykonywaną we własnym imieniu i w sposób ciągły.

Fundacja rodzinna może prowadzić działalność gospodarczą poprzez np. zbywanie mienia, (o ile takie mienie nie zostało nabyte wyłącznie w celu dalszego zbycia), najmu, dzierżawy czy też przystępowania i uczestnictwa w spółkach handlowych, funduszach inwestycyjnych, spółdzielniach oraz podmiotach o podobnym charakterze. Pojawia się tutaj także możliwość nabywania i zbywania papierów wartościowych, instrumentów pochodnych i praw o podobnym charakterze, jak i udzielania pożyczek beneficjentom fundacji oraz spółkom osobowym i kapitałowym, w których fundacja uczestniczy jako wspólnik.

Kwestie spadkowe

Fundacja rodzinna, czyli osoba prawna może być spadkobiercą, pod warunkiem, że istnieje w chwili otwarcia spadku. Fundacja rodzinna ustanowiona w testamencie może być spadkobiercą, jeśli zostanie wpisana do rejestru fundacji rodzinnych w ciągu dwóch lat od ogłoszenia testamentu. Jeśli nie zostanie zgłoszona do rejestru, ulega rozwiązaniu.

W kwestii zachowku przepisy są bardzo elastyczne. Ustawa przewiduje m.in. możliwość zrzeczenia się zachowku przez uprawnionych jeszcze przed otwarciem testamentu, rozłożenia go na raty, a w uzasadnionych przypadkach obniżenia jego wysokości. Pojawia się tu także możliwość odroczenia terminu jego płatności. Świadczenia wypłacone przez fundację na rzecz uprawnionych, będą zmniejszały wysokość należnego zachowku.

Opodatkowanie fundacji rodzinnej

Opodatkowanie fundacji rodzinnej i beneficjentów, co do zasady uwzględnia związki rodzinne z fundatorem i jest neutralne podatkowo. Założenie fundacji rodzinnej oraz przekazanie do niej majątku nie będzie opodatkowane. Fundacja rodzinna będzie płacić CIT dopiero w momencie przekazywania środków beneficjentom. Beneficjenci będący osobami fizycznymi jako podatnicy PIT, będą zwolnieni z podatku, jeśli będą fundatorem oraz jego małżonkiem, wstępnym, zstępnym, rodzeństwem, pasierbem, ojczymem lub macochą. Beneficjenci będący organizacjami pozarządowymi CIT na dotychczasowych zasadach, w tym będą mogli skorzystać z obowiązującego zwolnienia przedmiotowego.

Przed wejściem w życie ustawy, znowelizowano ją, głównie w zakresie kwestii podatkowych. Mowa tu przede wszystkim o liberalizacji przepisów. Po pierwsze - poprzez modyfikacje w zakresie estońskiego CIT: fundator i beneficjent fundacji będą mogli być współnikami w spółkach opodatkowanych tzw. estońskim CIT. Po drugie – obniżenie opodatkowania PIT dla dalszej rodziny fundatora z poziomu 15% na 10% (chodzi tutaj o tzw. I i II grupę podatkową). Nowelizacja wprowadziła również koncepcję świadczeń w postaci tzw. ukrytych zysków, będą one opodatkowane 15% podatkiem CIT. Ukrytym zyskiem będą darowizny, prowizje, odsetki, wynagrodzenie oraz inne opłaty. Ustawodawca dodał również opodatkowanie stawką 19% przychodów z najmu i dzierżawy której podmiotem jest przedsiębiorstwo, jego zorganizowana część lub składniki majątku służące prowadzeniu działalności gospodarczej przez fundatora, beneficjenta lub podmioty z nim powiązane. Wprowadzono również opodatkowanie fundacji rodzinnych w organizacji, co do których nie zostanie złożony wniosek o rejestrację w terminie sześciu miesięcy. Kolejną zmianą ma być wyłączenie limitu w zaliczaniu wydatków związanych z finansowaniem dłużnym do kosztów podatkowych – w przypadku, gdy, wydatki te związane są z uzyskaniem bezpośrednio lub pośrednio środków finansowych od fundacji rodzinnej.

Bibliografia:

Ustawa z dnia 26 stycznia 2023 r. o fundacji rodzinnej (Dz.U. 2023 poz. 326).

Fundacja Rodzina, Ministerstwo Rozwoju i Technologii.

Magdalena Tyrakowska-Szymczak, Anna Łozowska, Martyna Kokosińska, Omolola Kwiatkowska, Paweł Bury, Fundacje rodzinne w pytaniach i odpowiedziach, Dziennik Gazeta Prawna.

Fundacja rodzinna – czym jest i dlaczego ma pojawić się w Polsce?

Paweł Tomczykowski, Wojciech Niedźwiedzki, Autopoprawka do ustawy o filarach rodzinnego majątku.

Ustawa z dnia 14 kwietnia 2023 r. o zmianie ustawy o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi, ustawy o obligacjach, ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji oraz niektórych innych ustaw.

